Uitgave van de Vereniging tegen de Kwakzalverij
vereniging tot evaluatie van alternatieve behandelmethoden
en tot bestrijding van kwakzalverij

actieblad

tegen de kwakzalverij

juli 2000
jaargang 111
nummer 4

Van de redactie

Kwakzalvers op kaliloog

"Bij het microscopisch onderzoek van huidschilfers of vaginale afscheiding herkent men daarin op het eerste gezicht meestal niet de eventueel aanwezige gist- of schimmelinfectie. Toevoeging van een druppeltje kaliloog zorgt ervoor dat deze ziekteverwekkers in één keer heel gemakkelijk worden waargenomen. Als ik op soortgelijke wijze met dit boek bij de lezer het onderscheidingsvermogen tussen de echte geneeskunde en de kwakzalverij iets zal kunnen vergroten, dan is mijn doel bereikt", aldus Cees Renckens in de inleiding van zijn boek "Kwakzalvers op kaliloog" dat zeer onlangs verscheen (uitg. Prometheus, Amsterdam). Na het lezen van het boek kan de lezer niet anders dan bevestigen dat de auteur in zijn opzet is geslaagd. In heldere, ook voor de niet-medicus begrijpelijke taal, voert hij ons langs het panorama van de kwakzalverij vanaf de vroege tot de meest recente geschiedenis, waarbij kool noch geit gespaard worden. Door een analyse van Dante's goddelijke comedie weet de schrijver aan te geven in welk deel van de hel de kwakzalvers terechtkomen. Zijn voorbeelden van de taal van de kwakzalver zouden lachwekkend kunnen zijn ware het niet dat de geciteerde uitspraken fatale gevolgen kunnen hebben: "Mijn geneeswijze is niet erkend, want de dokters zijn natuurlijk bang dat ik ze brodeloos maak. U kunt maar beter niet tegen Uw dokter zeggen dat U hier onder behandeling bent." Uitvoerig wordt ingegaan op de historische aspecten van de kwakzalverij en haar bestrijders. Onthullend is dat E. Douwes Dekker (Multatuli), vriend van de oprichter van de Vereniging tegen de kwakzalverij Bruinsma, lid van onze Vereniging was. Zeer uitvoerig wordt de halfzachte houding van overheid (subsidiebeleid!), ziektekostenverzekeraars, Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Pharmacie en andere beroepsverenigingen geanalyseerd en aan de kaak gesteld. Diverse alternatieve behandel(geen genees-)wijzen worden messcherp ontleed en ontmaskerd waaronder antroposofische geneeskunde, chinese "naaldkunst", homeopathie, moerman- en houtsmullerdieet, terwijl ook uitvoerig wordt ingegaan op de vasolastine-affaire en de recente ontwikkelingen rond de "kwakfondsen".

Het boek is gekenmerkt door helder taalgebruik en een logische indeling. De schrijver ontpopt zich als een zeer belezen en goed geïnformeerde onderzoeker. Door zorgvuldige en uitvoerige bronvermelding is het werk een krachtig wapen in onze strijd. Het is een 'must' voor zichzelf respecterende artsen en men zou het boek graag zien in handen van gezondheidsautoriteiten en managers, en van bestuurders van consumenten- en patiëntenorganisaties terwijl het een plaats verdient in medische en algemene bibliotheken. ●

INHOUD

Oproep

Het bestuur is bezig met een ambitieus project, waarvoor zij gaarne een beroep doet op de hulp van de leden. Ter gelegenheid van de eeuwwisseling zal een poging gedaan worden om een ranglijst samen te stellen van de Grootste Kwakzalvers van de Twintigste Eeuw. Wij zijn reeds druk doende de oude jaargangen van het Maandblad, later Actieblad door te nemen, maar willen graag geattendeerd worden op serieuze kandidaten. Mocht u één of meer kwakzalvers willen nomineren voor de 'long list' stuurt u dan s.v.p. met enige spoed een gemotiveerde opgave van naam en zoveel mogelijk relevante gegevens naar de documentaliste van onze Vereniging: mevr.S.Josephus Jitta p/a Spuistraat 134, Kr 613, 1012 VB Amsterdam. U krijgt uw spullen gegarandeerd weer terug. Zij vormt ook nog altijd het verzamelpunt voor kwakzalversberichten, advertenties etc. Zet uw beste beentje voor! ●

Heimwee naar Nutricia

'Pecunia non olet'

Vespasianus

Waarschijnlijk zal het bedrijf al enkele jaren geleden met de verspreiding ervan gestopt zijn, maar ik koester het nog altijd als een relict uit de tijd dat fatsoenlijke en degelijke bedrijven goede producten maakten en daarvoor weliswaar reclame maakten, ook gericht op artsen en a.s. artsen, maar zich daarbij aanzienlijke beperkingen oplegden en zich zeker conformeerden aan de stand der wetenschap. Ik spreek hier over het eens fameuze *Nutricia Vademecum*, dat gratis werd verspreid onder co-assistenten kindergeneeskunde en dat in een notendop een keurig overzicht gaf van de voedingsleer met veel praktische adviezen over

vervolg op pagina 2

de voeding van zuigeling tot volwassene, bij ziekte en gezondheid. Reclame voor de eigen babyvoeding kwam je er niet in tegen. Eén passage uit de editie van 1980, hoofdstuk De voeding van de volwassene: "De betekenis van de vitaminen voor de normale functie van het organisme is thans algemeen bekend. Bij de gezonde volwassene, die een gemengde voeding nuttigt, bestaat in ons land nauwelijks gevaar voor een tekort aan vitaminen."(p.104).

Dergelijke voorlichting lijkt wel afkomstig uit een antediluviale periode als men deze vergelijkt met de claims en beweringen, die thans vernomen worden uit het voorlichtingsmateriaal van Numico, zoals het bedrijf tegenwoordig heet. Want bij Numico moest het roer om! De beurskoers van het bedrijf was de laatste jaren onbevredigend en de waarde ervan daalde in 1999 zelfs zo'n 10% en dat in een tijd waarin veel bedrijven 'all time high' noteringen bereikten. De reden ervan leek duidelijk: in de traditionele Nutricia-producten, babyvoeding, ziekenhuisvoeding en frisdranken als Chocomel en Fristi is slechts een geringe groei te bereiken van plm. 5 à 6%; te weinig voor de hedendaagse belegger. Dus kwam de concernleiding met een nieuwe strategie: binnen tien maanden werden in 1999 en 2000 twee gigantische bedrijven overgenomen: het Amerikaanse General Nutrition Companies (GNC) à raison van 5 miljard gulden en het eveneens Amerikaanse Rexall Sundown à raison van 4,35 miljard gulden. Beide bedrijven zijn actief op het gebied van voedingssupplementen, sportdrankjes, kruidenartikelen en vitamines. Dat is pas een groeisector en president-directeur Van der Wielen hoopt hiermee de groei van zijn bedrijf op te kunnen stuwen tot zo'n lucratieve 10 à 20% per jaar.

Over nut en waarde van voedingssupplementen en extra vitamines is de informatie tegenwoordig vooral te vinden op de financiële pagina's van de kranten.

Over nut en waarde van voedingssupplementen en extra vitamines is de informatie tegenwoordig vooral te vinden op de financiële pagina's van de kranten en niet in medische tijdschriften. Daar heeft Van der Wielen natuurlijk nog wel een probleem, want terwijl de omzet van voedingssupplementen in de afgelopen 5 jaar in de VS jaarlijks 15% toenam (*NRC Handelsblad* 1 mei), wil de Nederlandse consument nog niet zo erg slikken. "In Europa slikken mensen nog lang niet zoveel vitamine- en mineralenpillen, maar Van der Wielen verwacht dat dat gaat veranderen" (*De Volkskrant* 1 mei). Het bedrijf zal de wetenschappelijke ontwikkelingen niet passief afwachten, hetgeen al bleek toen alle artsen van Nederland in december 1999 een 'enquête' thuis gestuurd kregen, waarin zij werden ondervraagd over hun eigen gebruik van voedingssupplementen ('multi-vitamines, antioxydanten, enkelvoudige mineralen, essentiële vetzuren en kruidenpreparaten') en over het gebruik in gezin of praktijk. Vraag 5 luidde: "Als onderzoek aantoont dat bepaalde voedingssupplementen bij bepaalde indicaties zinvol zouden zijn, bent u dan geneigd deze aan uw patiënten te adviseren?". In het begeleidend schrijven van Van der Wielen wijst deze er op dat Numico Research in Wageningen al meer dan de helft van haar onderzoek richt op functionele nutriënten.

En terwijl de Wageningse hoogleraar Katan op de financiële pagina van *NRC Handelsblad* 13 april 2000 zich terecht nog zeer sceptisch uitliet over de gezondheidsclaims van de nieuwe functional foods, kwam Van der Wielen in *De Volkskrant* (1 mei financiële pagina) met geruststellende woorden: uit de Numico-artsen-enquête zou zijn gebleken dat Europese artsen al vaak supplementen voorschrijven en dat nog meer dat zullen gaan doen als er een wetenschappelijk bewijs zou zijn dat dat zinvol is. (Over het responspercentage van die scherts-enquête deed hij geen mededelingen) En aan dat wetenschappelijk bewijs wordt, aldus Van der Wielen in hetzelfde artikel, gewerkt. Vooral de divisies zuigelingen- en ziekenhuisvoeding zullen binnenkort met "zeer interessante gegevens" komen. Wij wachten vol spanning af en zijn vooral benieuwd waar deze gegevens het eerst bekend gemaakt zullen worden: in een medisch tijdschrift of op de financiële pagina's!

Al eerder hadden wij toch wat vreemd opgekeken van het sinds 1998 aan alle artsen in Nederland toegezonden *Nutricia Life magazine*, kennelijk ook bedoeld om hen rijp te maken voor voedingsmiddelen als medicijn. In het blad figureren talrijke berichten over de waarde van extra vitamines, aminozuren, antioxydanten bij astmatici, sporters, IC-patiënten enzovoorts. Die referaatjes onderscheiden zich in niets van identieke rubrieken in de commerciële Orthomoleculaire Koerier van Nieuwenhuys en de Ortho van Schuitemaker. Er werd op een bepaald moment ook verwezen naar de website van het Klinisch Ecologisch Allergie Centrum te Weert, waar de omstreden allergoloog Kamsteeg de scepter zwaait. Deze publiceert ook in orthomoleculaire blaadjes en gelooft o.a heilig in het 'multiple chemical sensitivity syndroom': alle vage klachten worden daarbij toegeschreven aan milieuverontreiniging en overgevoeligheid voor extreem lage blootstelling aan milieugif. Natuurgeneeswijze in een nieuw jasje!

Gezien de nog altijd hardnekkig 'stagnerende' omzet van de supplementen in Europa zal Numico zelf nog niet overgaan tot het oprichten van vitaminewinkels, zoals die in de VS overal al bestaan. De jonge ondernemer Vermeulen, eigenaar van Nederlands drie eerste Vitamin Stores (Heemstede, Amstelveen en Amsterdam Osdorp), wacht dat overigens niet af en deelde op 4 mei 200 aan het NHD mee, dat hij een keten van vitaminewinkels gaat beginnen: hij voorziet een aantal van wel 150 tot 200 winkels in ons land. Hij gaat de producten ook via Internet aanbieden, juist zoals GNC dat in Amerika ook doet.

Naar aanleiding van het verschijnen van het boek De Godmother van Bart Middelburg met zijn onthullende gegevens over de Bruinsmagroep (drugs-criminelen) bleek een criminoloog van mening dat de criminelen in zekere zin de pioniers vormen van het moderne zakenleven. De volstrekt egoïstische en niets ontziende mentaliteit van de crimineel was volgens die onderzoeker nu algemeen geworden, het was de mentaliteit van de moderne rationele ondernemer. De president-directeur van Numico is ongetwijfeld een brave huisvader, die het beste met zijn bedrijf voor heeft. Maar dat een bedrijf, dat goede maar niet overbodige producten maakt zich in het tegenwoordige economisch klimaat niet meer kan handhaven, dat lijkt mij een onaanvaardbare uitwas van het hedendaags kapitalisme. Dat roept weer oude twijfel op aan onze hedendaagse 'maatschappijstructuur'. En als ik erg niet uitkijk, dan roept dat op zijn beurt bij mij weer Marxistische sentimenten op, waarvan ik niet eens meer wist dat ik ze nog in mij had. Proletariërs aller landen, laat u zich in godsnaam niets door de strot persen! Ook niet door Numico, dat als een nieuw spook door Europa waart. ●

Proletariërs aller landen: PAS OP

Drs. A.L.Ternee

Bolwerk der bekrompenen

Er bestaat een romantische verheerlijking van de wetenschap en een romantische verguizing. De meeste onderzoekers hebben daar geen weet van. Je mag van hen verwachten dat zij verknocht zijn aan hun werk maar het is onrealistisch om te denken dat zij hun tijd verdoen in adoratie.

Buitenstaanders krijgen gemakkelijk een verkeerde indruk van wetenschappelijk werk. Dat komt door de wijze waarop in onze cultuur van dat werk verslag gedaan wordt. De spectaculaire successen en de grote doorbraken worden als belangrijk nieuws gebracht, maar dat versluiert de dagelijkse realiteit van moeizaam gepruts en frustrerende beslommeringen. Inleidingen, overzichtswerken en leerboeken dragen ook bij tot deze vertekening, omdat de auteurs daarvan misschien nog wel even vermelden dat men het een tijd in de verkeerde richting heeft gezocht, maar toch niet tot in details alle mislukkingen en tegenvallers beschrijven.

Al op de middelbare school wordt geleerd dat de wetenschap kennis vergaart, wat op zichzelf niet onjuist is, al ware het beter te zeggen dat de wetenschap zoekt naar het bewijs dat die kennis geldt. Het leveren van een bewijs is vaak een tijdrovende en enerverende bezigheid waarbij de meeste onderzoekers leren beseffen dat zij in de validering van hun vak maar een heel klein radertje vertegenwoordigen. De romantische bewonderaars van de wetenschap zien haar als een adembenemende parade van eclatante ontdekkingen en uitvindingen. Ik kan moeilijk bepalen of deze romantische fictie van de almacht der wetenschap de betrokkenen benadeelt, al kan men op algemene gronden betogen dat een vertekend beeld van de werkelijkheid nooit iets goeds oplevert. Dat komt duidelijker tot uiting bij de romantische afwijzing van de wetenschap waarin een alternatieve vorm van kennisverwerving verheerlijkt wordt.

De wetenschap is naar haar aard kritisch, terughoudend, prudent, argwanend, onderzoekend, sceptisch en ondogmatisch. Niet dat elke onderzoeker die houding uitdraagt, maar als ideaal is het voor elke onderzoeker herkenbaar. In de wetenschap worden aannames zo streng mogelijk getoetst en worden voor elke stelling toereikende argumenten gevraagd. De onderzoeker is in dat opzicht een vervelend mannetje met een obstinate hang tot tegenspraak. Dat wekt maar al te vaak weerzin.

Uitzichtloze deliberaties

De omgang tussen D.H. Lawrence en Bertrand Russell kan hierin illustratief zijn. Op het moment dat zij elkaar ontmoetten, was Lawrence een gevierd romanschrijver en Russell een gerenommeerd logicus. Hoewel zij aanvankelijk goed met elkaar konden opschieten, ergerde Lawrence zich al meteen aan Russells scepticisme en nadenkendheid. Russell kon eigenlijk nooit een standpunt aanvaarden als daar geen goede redenen voor waren. Lawrence bepleitte de onvoorwaardelijke en volledige overgave aan de impuls. Alle restricties en bedenkingen zijn levensontkennende krachten.

Academische afstandelijkheid verfoeide hij. Op rationaliteit moest men nooit een beroep doen. Kritische navraag is bangelijke onwil het leven te leven zoals het geleefd moet worden. Lawrence lag in de discussie altijd een slag voor omdat hij wist dat Russell, net als elk ander beschaafd mens, op momenten zou willen leven als een primitieve wilde die zijn instincten volgt en niet zijn leven slijt in uitzichtloze deliberaties die de uitkomst lijken van een onnatuurlijke redeneerzucht. Het wekt geen verbazing dat de omgang spoedig onherstelbaar stukliep. Lawrence is natuurlijk een extreem geval van haat jegens de wetenschappelijke distantie, maar je herkent dezelfde kritiek ook in mildere gevallen.

Dramatischer is de positie van mensen die zich door de wetenschap miskend achten terwijl zij een serieuze en traumatische klacht hebben.

Onze westerse samenleving staat ambivalent tegenover de wetenschap omdat de wetenschap de kritiekloze overgave niet kent. Het is een goed bewaard publiek geheim dat het beoefenen van de wetenschap het ware leven niet kan zijn. Elke vitalistische wereldbeschouwing staat op gespannen voet met de rationaliteit die het wetenschappelijke betoog kenmerkt.

Moediger

De afkeer van wetenschap kan vele vormen aannemen en is lang niet altijd in een levensbeschouwing verankerd. Soms bestaat de afkeer uit weerzin tegen de gevestigde wetenschap of tegen de westerse.

Parapsychologen beklagen zich erover dat aan hun experimenten uitzonderlijk hoge eisen gesteld worden. De beoordelaars van hun werk doen er alles aan om te bewijzen dat het resultaat op toeval berust. Dat komt doordat de gevestigde wetenschap conservatief is en angstvallig uitdagende speculaties vermijdt. De parapsycholoog is veel moediger dan de gewone psycholoog en durft ten minste gekke vragen te stellen. De afwijzing van zijn werk is ook een beetje zuur omdat de parapsycholoog net als ieder ander van Popper heeft gehoord dat je in de wetenschap stoutmoedige hypotheses moet opstellen. Maar als je dat doet, is het kennelijk ook weer niet goed. De gevestigde wetenschap is een eng clubje van belangenbehartiging en slaafse lippendienst aan het heersende paradigma, als je de parapsycholoog mag geloven. De gevestigde wetenschap kan de zon niet in het water zien schijnen en wil nooit eens een royaal gebaar maken door het paranormale de status van erkenning te geven. Het is om radeloos van te worden. De normale wetenschap is dor en fantasieloos, de paranormale inspirerend en ruimhartig, volgens de parapsycholoog.

Menig buitenstaander denkt daar net zo over. Hij begrijpt niet waarom de gevestigde wetenschap zo afwijzend en sceptisch blijft, terwijl het toch om fascinerende verschijnselen gaat. Het is onwil en bekrompenheid. De gevestigde wetenschap heeft geen oog voor het wonder en laat zich door de kille logica de wet voorschrijven. Doordat de wetenschap zo onverzoenlijk staat tegenover het paranormale werkt zij een afkeer van wetenschap in de hand. Die afkeer krijgt gemakkelijk een politiek tintje door de wetenschap als imperialistisch te beschrijven of als verlengstuk van het militair-industrieel complex of van de farmaceutische industrie.

Morfogenetisch veld

Rupert Sheldrake is door de afwijzende houding van zijn collega's zozeer de wanhoop nabij, dat hij een

vervolg op pagina 4

beroep doet op leken hem met allerlei huiselijke experimenten bij te staan. Door een massale actie van het publiek kan een bres geslagen worden in het benauwde bolwerk van de beterweters. Telepathie bij huisdieren is een goed onderwerp. De hond gaat bij de voordeur staan juist op het moment dat zijn baasje de supermarkt verlaat. Daar moeten tabellen van gemaakt worden. Hier kan de leek de wetenschap een lesje leren. Blikken kunnen toucheren. Al evenzeer geschikt om te beproeven in huiselijke kring: je kunt door geconcentreerd te kijken over meters afstand iemand op zijn rug tikken. Er is veel meer geheimzinnige kracht werkzaam in deze wereld dan de wetenschap denkt. Je kunt zo'n kracht benoemen en dan ben je al een stuk verder. Bij Sheldrake is dat het morfogenetische veld dat als een web van bezieling over de wereld ligt uitgespreid. Er zijn kennelijk grotere en kleinere morfogenetische velden. Ook het lichaam heeft een morfogenetisch veld dat intact blijft als er een lichaamsdeel wordt geamputeerd. Dat fantoom lichaamsdeel blijft in het morfogenetisch veld bestaan. Je kunt er nog allerlei dingen mee doen. Zaken omstoten, kinderen over hun bol aaien, de plantjes water geven. Twee mensen die elk een arm missen, zouden kunnen proberen of zij daarmee elkaar toch een hand kunnen geven. Op zichzelf is de positie van Sheldrake niet beklagenswaardig. Hij heeft met zijn ideeën genoeg werk om handen. Hij wordt alleen niet overal even serieus genomen en het publiek begrijpt niet waarom zo'n leuke man aan de periferie van de wetenschap terechtgekomen is.

Dramatischer is de positie van mensen die zich door de wetenschap miskend achten terwijl zij een serieuze en traumatische klacht hebben. Zij wenden zich van de wetenschap af omdat de wetenschap de door hen geschetste toedracht onmogelijk acht. Zij komen vaak in het alternatieve circuit terecht, dat met zo veel woorden hun afkeer van de gangbare wetenschap bevestigt. Reïncarnatietherapie is daar een goed voorbeeld van. Er zijn bijna tien keer zoveel mensen in reïncarnatietherapie als in psychoanalyse en het succes is dubbel zo groot. Wij stuiten hier op een interessant probleem. Reïncarnatietherapie is zeer succesvol. Als het opsporen en reconstrueren van vorige levens helpt, waarom wordt het bestaan daarvan dan niet door de wetenschap geaccepteerd als een hard feit? Aan welke duistere of onmogelijke criteria moet een existentiebewijs dan niet voldoen? Is de wetenschap in haar sceptische houding misschien gewoon te laf om het idee van reïncarnatie te honoreren, terwijl mensen die last hebben van vorige levens gewoon recht hebben op de meest effectieve behandeling?

Harteloos

Nog krasser is het geloof in buitenaards seksueel geweld. Slachtoffers zijn vaak uitverkoren voor het scheppen van een nieuw intergalactisch ras. Buitenaardse wezens wekken bij vrouwen een intens seksueel verlangen en bezorgen hun een orgasme krachtens hun mind-scan program. Het geloof hierin wordt gesteund door het veel algemenere geloof in UFO'S. Van het een komt het ander. Ook hier gaat het om een klacht. De slachtoffers zijn onbestemd ongelukkig en proberen met hulp van de therapeut terug te vinden welke traumatische ervaring aan hun wanhoop ten grondslag ligt. Buitenaards seksueel contact wordt door een enkele onderzoeker niet uitgesloten. John Mach (Harvard University) hecht er geloof aan. Voor hem is het zoeken naar een tastbaar bewijs "a logical error, typical of the material bias of Western scientists, who operate at a lower level of consciousness than the aliens". Hierin wordt de afkeer van de typisch westerse wijze van wetenschap beoefenen verwoord. Het wordt wel vaker gezegd, meestal in combinatie met de aanbeveling meer te profiteren van de oude Indiase wijsheden die verre superieur zijn aan ons opgejaagd materialisme en zakelijk rationalisme.

Wij leven in een tijd waarin rationaliteit een verwijtbare zaak is geworden. Voor zover er een afkeer van wetenschap bestaat, betreft die vooral de mentaliteit van de onderzoeker, vermoed ik. Wetenschap wil verklaren hoe de werkelijkheid in elkaar zit. Dat is al problematisch genoeg. Maar voor veel mensen is dat te weinig. Zij zijn ervan overtuigd dat er meer is. 'Er is meer' is de eigentijdse magische formule waarmee het ongenoegen bezworen wordt dat wetenschappelijke kennis aan ons bestaan geen zin of betekenis geeft. Sterker nog, de wetenschap spant zich in het geheel niet in om te achterhalen of er méér is. Geen onderzoeker vraagt voor deze kwestie subsidie aan en als hij dat deed, zou hij die subsidie niet krijgen. In dat opzicht lijkt de wetenschap harteloos tegenover al diegenen die tobben over de raadselachtige grond van hun bestaan. ●

Jaap van Heerden

De auteur is publicist en werkt aan het Psychologisch laboratorium van de Universiteit van Amsterdam. Dit stuk maakt deel uit van zijn bundel 'Proza waarmee je meisjes vangt'. Uitg. Prometheus 1999.

Interactie Kruiden en Geneesmiddelen

Omdat zogenoemde medicinale kruiden diverse farmacologisch actieve stoffen kunnen bevatten, moet rekening gehouden worden met interactie tussen deze kruiden en farmaceutische geneesmiddelen.

Hoewel kruiden en geneesmiddelen in de praktijk veelvuldig gelijktijdig worden gebruikt, zijn mededelingen over complicaties als gevolg van onderlinge beïnvloeding schaars. A. Fugh-Bergman geeft in een overzicht in de Lancet (1) de resultaten weer van een zoektocht in de literatuur over interactie tussen kruiden en geneesmiddelen. Zij gebruikte hiervoor MEDLINE (1966-98) en EMBASE (1994-99) met als trefwoorden "drug interactions", herbal medicine", "traditional medicine", "Chinese traditional medicine", "African traditional medicine", "Ayurvedic medicine", "Oriental traditional medicine", "Unani medicine", en "Arabic medicine". In totaal worden 50 literatuurverwijzingen gegeven die beperkt blijven tot klinische verslagen en de meest gebruikte kruiden. Ook in-vitro experimenten worden niet vermeld, zoals de remmende werking van het St Janskruid op monoamineoxydase omdat nog nooit een hypertensiecrisis in samenhang met het gebruik van monoamine-oxydaseremmers is beschreven. Wel

zijn 6 gevallen van een serotonine-syndroom door een mengsel van serotonine-heropnameremmers en St Janswortel vermeld, hoewel *in vitro* de inhibitie van de opname van serotonine, norepinephrine en dopamine slechts door zeer hoge concentraties van dit kruid wordt bewerkstelligd. Andere vermeldenswaardige complicaties van interacties zijn bloedingen bij het gelijktijdig gebruik van warfarin en ginkgo (*Ginkgo biloba*), knoflook (*Allium sativum*), dong quai (*Angelica sinensis*) of danshen (*Salvia miltiorrhiza*); een afname van de biologische beschikbaarheid van digoxine, theophylline, cyclosporine en phenprocoumarine door St Janswortel en manisch gedrag door de combinatie van antidepressiva en Panax ginseng. Het gebruik van laxantia heeft een duidelijk effect op resorptie van geneesmiddelen. Populaire laxerende kruiden zijn anthranoide bevattende planten (*senna (Cassia senna)*, cascara (*Rhamnus purshiana*) en oplosbare vezels (*guar gum en psyllium*). Grote problemen bij een nauwkeurige analyse van de geconstateerde interacties zijn het ontbreken van een chemisch onderzoek naar de samenstelling van het kruid of een onjuiste opgave ervan. Dikwijls worden farmaceutische geneesmiddelen (cafeïne, paracetamol, indomethacine, hydrochlorothiazide, prednisolon en benzodiazepines) toegevoegd aan kruiden met name aan Chinese gepatenteerde medische kruiden. Ook is contaminatie met metalen (arseen, lood, kwik) niet ongewoon. Omdat het gebruik van medicinale kruiden lijkt toe te nemen en patiënten deze vorm van 'medicatie' veelal niet spontaan vermelden, dient iedere arts hiernaar te informeren. Hij kan dan rekening houden met eventuele interacties, een juiste voorlichting geven en wijzen op mogelijke complicaties. Het overzicht van de auteur is hierbij een nuttige leidraad. ●

E. Bosch

1.Adriane Fugh-Berman. Herb-Drug Interactions Lancet 2000; 355: 134-38

Lang leve de Keuringsdienst van Waren!

De populariteit van kruidenmiddelen blijft een probleem. Het *Geneesmiddelenbulletin* waarschuwde in april 2000 voor de interactie tussen het thans populaire St. Janskruid (aanbevolen tegen depressiviteit) en andere geneesmiddelen, zoals digoxine (een hartmiddel), theophylline (een luchtwegverwijder) en ciclosporine (afweerremmer bijv. bij getransplanteerden). Meer inzicht in de effecten en veiligheid van kruiden lijkt dus gewenst en daarom kwam het mooi uit dat de Commissie Toetsing Fytotherapeutica (CTF)[1] in december 1999 het rapport *Inventarisatie en proeftoetsing van plantaardige medicinale bereidingen in Nederland* publiceerde. Het meldde o.a. dat er in ons land tenminste zeventig bedrijven zijn die kruidenmiddelen als medicijn te koop aanbieden. Het initiatief tot dit onderzoek is afkomstig van de Stichting Toetsing Fytotherapeutica (Sambrestraat 34, 9406 PC Assen) en wij moeten ons al sterk vergissen als daar niet de Ned. Ver. tbv Fytotherapie achter zit. Vol trots meldt het rapport dat men financieel gesteund is door het ministerie van VWS (GMV 98423). De neiging om de belasting te ontduiken laaide bij uw dienaar direct weer op toen hij de namen van de commissieleden las: naast anderen Aakster, Woerdenbag en Van der Kuy. In een tijd waarin register-accountants boeken schrijven over gezonde voeding en 'levend bloed-analyse' kijken wij niet gauw ergens van op, maar Aakster, een socioloog, als VWS-gesubsidieerd kruidendeskundige, dat is toch weer even schrikken. Woerdenbag en Van der Kuy zijn homeopathisch *angehauchte* farmaceuten, wat maakt het uit? De CTF heeft 1505 middelen bekeken en verzocht de firma's te zeggen of men de middelen als toekomstig fytotherapeutisch geneesmiddel, als homeopathicum of als middel vallend onder de warenwet wilde beschouwen. Het grootste scala aan preparaten was afkomstig van 'Marleen kruiden', Lumen Naturae en Weleda, gevolgd door Biohorma, Solgar en Holistic Health.

Enkele conclusies van het rapport luiden:

- Het grootste deel (ruim 85%) van de gebruikte planten kan als veilig worden beschouwd.
- Een klein percentage is echter potentieel schadelijk en men acht het nuttig om daarvan lijsten aan te leggen.
- Teelt en oogst van het plantenmateriaal worden veelal onvoldoende gecontroleerd.
- Het is voor de betreffende bedrijven noodzakelijk meer onderzoek uit te voeren met de specifieke, in de plantaardige medicinale preparaten verwerkte extracten.
- De onderbouwing van de veiligheid en werkzaamheid cq effectiviteit is in belangrijke mate voor verbetering vatbaar.

Over de huidige regelgeving wordt opgemerkt, dat de Warenwet en de Wet op de Geneesmiddelenvoorziening duidelijke eisen stellen aan de eronder vallende producten. Plantaardige produkten die worden verhandeld met een medische claim zijn verboden waren tenzij ze worden geregistreerd als geneesmiddel. In Artikel 19.1.a van de Warenwet is het verboden waren te verhandelen

vervolg op pagina 6

Keuringsdienst van Waren

inspectie W&V

Aan mw. M.P. Prins
Rijnstraat 20
4388 TV OOST-SOUBURG

Algemene Directie
Postbus 16.108
2500 BC 's-Gravenhage

Parnassusplein 5
's-Gravenhage

Telefoon (070) 340 50 60
Telefax (070) 340 54 35

Datum : 21 maart 2000
Ons kenmerk : 00/13173.BW
Onderwerp : informatie over weerstandverhogend product

Geachte mevrouw Prins,

Naar aanleiding van uw brief van 28 februari 2000 met betrekking tot een weerstandverhogend product, bericht ik u het volgende.

"Cat's claw" is het meest verbreide medicinale kruid uit het Amazonegebied. Het wordt in verschillende landen geteeld. De beste kwaliteit komt uit Peru. Het wordt gebruikt voor het behandelen van chronische ontstekingen en is opmerkelijk effectief. Het biedt voordelen door de krachtige antioxidatieve werking, maar belangrijker is dat het de expressie van genen, die bijdragen aan de ontsteking, onderdrukt. Cat's claw reguleert het immuunsysteem. Het is een immuunmodulator.

Over schadelijke effecten van Cat's claw is niets te vinden. In de informatie wordt gesproken over "de beste kwaliteit". Dit zou suggereren dat er ook mindere kwaliteit is. Hoewel het in het tijdschrift "Neutraceuticals World" wordt aangeprezen als medicijn, zijn medische claims in Nederland niet toegestaan. "Stimulans voor de weerbaarheid" is geen medische claim.

De Keuringsdienst van Waren bestaat uit een Directie in Den Haag en 5 Regionale Diensten. De Regionale Dienst Zuid, thans nog gevestigd in 's-Hertogenbosch (in de toekomst Eindhoven), oefent controle uit op het op de markt brengen van medicinale kruiden met schadelijke bestanddelen. Maar over de kwaliteit van producten oordelen wij niet, zolang er geen wettelijke eisen zijn.

Ik hoop u met dit schrijven voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
mw. dr. Yvonne Huigen
Hoofd Voorlichting & Meldkamer

Bij vragen over dit schrijven kunt u ons gratis telefoonnummer bellen: 0800-0488, met vermelding van ons kenmerk.

De IGB - Keuringsdienst van Waren en de Veterinaire Inspectie zijn geïntegreerd tot de: Inspectie Gezondheidsbescherming Waren en Veterinaire Zaken

Staatstoezicht op de Volksgezondheid

met gebruikmaking van vermeldingen of voorstellingen, die aan de waar eigenschappen toeschrijven inzake het voorkomen, behandelen of genezen van een ziekte van de mens, of toespelingen maken op zodanige eigenschappen.

En nu de praktijk

Wat het toezicht van de Keuringsdienst van Waren in de praktijk voorstelt kan worden afgeleid uit de behandeling van een klacht van vooraanstaand VtdK-lid mevrouw ir. M.P. Prins, die zich had beklaagd over de claims die o.a. door de firma Orthica, de grootste aanbieder van orthomoleculaire middelen en supplementen in ons land, worden gedaan inzake het 'supplement' Cats Claw-3. Het middel bevat een plant (*Uncaria tomentosa*) afkomstig uit de Peruaanse regenwouden en is aldaar – naar wordt beweerd – in gebruik als volksmiddel tegen kanker. Latere claims betroffen AIDS en weerstandsverhoging in het algemeen. Het CTF-rapport heeft het middel in acht getoetste preparaten aangetroffen (ter vergelijking: St. Janskruid in maar liefst 108). Mevrouw Prins, o.m. gewapend met kennis uit het *Nutrition Forum* van sept/okt 1997, uit Tyler's Herbs of Choice en uit voorlichtingsmateriaal van onze Amerikaanse zustervereniging NCAHF, meldde haar bezwaren tegen de medische claims over dit middel. Het antwoord van mw. dr. Yvonne Huigen is hiernaast afgedrukt, anders zou u het misschien niet geloven. Waarin zou die leidinggevende mevrouw Huigen nou toch gepromoveerd zijn, vroeg mevrouw Prins zich af. Als ik een suggestie mag doen: hoogstvermoedelijk sociologie of accountancy! ●

Drs. A.L.Ternee

Noot 1: secretariaat Van Hoornestraat 2, 2581 VG Den Haag; tel. 070-3587528.

Mededelingen

Het bestuur is voornemens om in het najaar een ledenlijst te publiceren, als tegemoetkoming aan veler verzoek om in de eigen regio geestverwanten te kunnen ontmoeten, consulteren etc.

De leden wordt verzocht om zaterdag 14 oktober 2000 te noteren als datum van de jaarvergadering, die wederom te Utrecht zal plaatsvinden. Over de inhoud van het wetenschappelijk gedeelte zal in het volgende nummer meer bekend worden gemaakt.

Het door Houtsmuller ingestelde hoger beroep tegen de uitspraak in kort geding van mei 1999 zal plaatsvinden op vrijdag 22 september 2000 in het Gerechtshof aan de Prinsengracht 436 te Amsterdam. Tijdens de mondelinge behandeling zal Houtsmuller zich laten bijstaan door de Haagse advocaat H.P. Utermark (kantoor De Brauw). In eerste aanleg werd Houtsmuller bijgestaan door mr. Kemper, terwijl de memorie van grieven werd geschreven door mr. Houtsmuller (een dochter van klager).

Ayurveda

Ayurveda, en nu citeer ik uit "Tussen Waarheid & Waanzin, een encyclopaedie der pseudo-wetenschappen", door Marcel Hulspas en Jan Willem Nienhuis, uitg. de Geus, Breda 1997, is "Vedische geneeskunde (Sanskriet: levenskennis)

Deze alternatieve geneeskunde berust op een Indiase versie van de humorenleer. Verstoring van de gezondheid wordt met een dieet behandeld. Zo heeft bijvoorbeeld onvoldoende *pitta* (gal, een combinatie van water en vuur) een slechte spijsvertering ten gevolge en dit wordt behandeld met het eten van scherp gekruide spijzen in de zomer, terwijl teveel *pitta* diarrhee, bloedarmoede of braken veroorzaakt en behandeld wordt met een dieet van graan, boter, melk en bittere kruiden. *Pitta, kapha* (slijm, een combinatie van water en *akasha* oftewel ruimte) zijn de drie *dosha's* (humoren) van deze leer. De levenskrachten zijn gelokaliseerd in 107 *marma's*, verbindingspunten tussen beenderen en spieren et cetera. Voor ernstige verstoringen worden traditioneel ook braak- en purgeermiddelen en aderlaten aanbevolen, en behandeling met dierlijke uitwerpselen, zoals geitenpoep en olifantenpis. Ook bevatten dergelijke middelen wel zware metalen en gemalen kleine beestjes. Tegen impotentie worden 216 verschillende types lavementen aanbevolen met spannende ingrediënten zoals pauwentestikels.

De transcedente-meditatie-organisatie verkoopt sinds 1980 een groot assortiment peperdure ayurvedamiddelen en -kuren onder de (merk)namen Maharishi Ayurveda en Ayur-Veda Products. Ayurveda middelen zijn wel onderzocht, maar uitsluitend door of in opdracht van de "TM-organisatie, wat de waarde van dat onderzoek twijfelachtig maakt. Hoofdverkoper van de middelen is sinds 1985 de arts F.Deepak Chopra."

Aan dit monopolie is sinds kort een einde gekomen zo bericht ons J.L. van Loon, arts te Maassluis, die onze aandacht vestigde op een artikel het huis- aan huisblad Groot Naaldwijk van 09-05-2000. Hans van der Stelt, huisarts te Naaldwijk heeft een eigen kruiden-geneesmiddelenlijn op de markt gebracht. De naam luidt Dr. J. van der Stelt® (*waarover zou zijn dissertatie handelen?*). Het gaat om kruiden op basis van Ayurveda. Het gaat voorlopig om 19 middelen. Hij heeft het modern aangepakt. Met de aspotheker van Tuijl zijn de belangen ondergebracht in een besloten vennootschap: Indian Herbs Company in Honselaarsdijk. Twee economen hebben de dagelijkse leiding en de 'sales'-afdeling wordt geleid door Arjan Lievaart die als plantenkweker veel ervaring heeft opgedaan in India. De middelen zijn o.a. gericht tegen een te hoog cholesterolgehalte, overgewicht, spier- en gewrichtspijnen en slapeloosheid.

Het bijzondere van Ayurveda, aldus de arts is dat de kruiden elkaars werking bevorderen. De samenstelling per middel, het mengen geschiedt op puur wetenschappelijke basis. Een heel ingewikkeld systeem overigens waarin je niet zomaar thuisraakt (*waar hebben wij dit eerder gehoord?*). Wij werken nauw samen met Ayurvedische artsen en apothekers. die allemaal op universitair niveau zijn geschoold. Als huisarts zal hij een longonsteking wel met antibiotica behandelen. Daarnaast kan men proberen de weerstand te verbeteren om een recidief te voorkomen (*zo snijdt het mes aan twee kanten*).

Formeel is er weinig in te brengen tegen deze ondernemer-huisarts. Moreel echter wel. Het vertrouwen dat mensen hebben in de bezitters van een artsenbul wordt hier misbruikt voor het aansmeren tegen betaling van kruiden waarvan der uitwerking allerminst "evidence based" is en ik daag deze huisarts uit het tegendeel te bewijzen. ●

J. Geerling

Acupunctuur onwerkzaam bij de behandeling van vetzucht

Anecdotische publicaties suggereren een effect van acupunctuur bij de behandeling van vetzucht. Er zijn tot dusver echter geen gecontroleerde onderzoeken naar gedaan. Zo'n onderzoek is nu wel ondernomen door Mazzoni et al.[1] Zij recruteerden 40 personen, 18-60 jaar oud, met een Queteletindex (kg/m^2) > 30, die overigens lichamelijk en geestelijk gezond waren. 20 van hen (groep A) werden wekelijks gedurende 12 weken onderworpen aan uiteenlopende vormen van acupunctuur terwijl de overigen (groep B) een placebobehandeling kregen. Hierbij werden de naalden slechts 3-5 mm diep aangebracht en steeds 3 mm lateraal van de officiële behandelpunten. Beide groepen waren qua leeftijd en geslacht goed vergelijkbaar. Aan de leden van beide groepen werd gevraagd het gebruik van verzadigde vetten te beperken, als tussendoortjes fruit te nuttigen, veel water te drinken en regelmatig lichaamsbeweging te nemen.

De Queteletindex in groep A was bij het begin van de behandeling 36,2 (standaarddeviatie, SD 6,4)- en bij het eind van de behandeling 35,8 (SD 6,5) kg/m^2. In groep B waren de uitkomsten 33,3 (SD 4,2) resp. 33,2 (SD 4,5) kg/m^2; statistisch derhalve geen significante verschillen.

De uitkomsten van dit oriënterende onderzoek maken aannemelijk dat van acupunctuur bij de behandeling van obesitas weinig te verwachten is. ●

J. Geerling

Literatuur

1. Mazzoni R, Mannuci E, Rizello SM, Ricca V, Rotella CM. Failure of acupuncture in the treatment of obesity: a pilot study. Eating Weight Disord 1999;4:198-202.

Een onheilige Drieëenheid (II)

Over de verdere Strapazen van de kwakfondsen

De controverse tussen de bonafide medische fondsen en hun kwakmatige concurrenten duurt onverminderd voort en leidde tot veel media-attentie en juristerij. De kwakfondsen tegen kanker en tegen hartziekten hebben in het afgelopen jaar, driftig profiterend van de verwarring bij de goede gever, al flinke bedragen opgehaald en kunnen zich inmiddels de luxe permitteren om dure advocaten in te zetten en gedragen zich derhalve minder angstig als in hun prille begin.

Nationaal Hartfonds

Dit fonds heeft zich in tegenstelling tot beide anderen langdurig verzet tegen de door het bonafide fonds geeiste naamswijziging. Beide ander kwakfondsen gingen daartoe voetstoots over, maar bij het NH lag dat anders. Na maandenlange procedures met – in opdracht van de rechter – pogingen tot comparitie en vrijwillige naamswijziging, moest de rechter te Den Haag uiteindelijk op 19 mei toch met een dwingende uitspraak komen. De rechter oordeelde dat de naam NH te verwarrend was en derhalve moest worden veranderd in 'Fonds voor het hart' of 'Fonds voor het bestrijden en voorkomen van hartziekten'. Inmiddels heeft het NH de eerste naam gekozen en zijn dus nu alle drie kwakfondsen herdoopt. Een mooi succes voor de Nederlandse Hartstichting, dat overigens financieel wel enige schade lijkt op te lopen door zijn ongewenste concurrent: men haalde in 1999 130 miljoen gulden binnen, één miljoen minder dan het jaar ervoor.

De personele problemen bij het NH (zoals wij ze nog maar even zullen noemen) duren voort: er zijn na de leegloop van de 'wetenschappelijke adviesraad' en de wijzigingen in bestuur en directie vrijwel geen stromannen c.q. -vrouwen meer over. In een onthullend artikel van Addie Schulte in *Het Parool* van 20 april 2000 beklaagden de weglopers zich over gebrek aan inzicht in de geldstromen, die ook naar Zwitserland en Engeland leidden en naar onduidelijke stichtingen in eigen land, over communicatieproblemen tussen bestuur en kantoor en over 'dingen die beter achterwege hadden kunnen blijven'. Ook de komst van de nieuwe directeur, Goijarts, was een bron van conflict en leidde tot het vertrek van bestuursvoorzitter mevr. Quarles van Ufford. Woordvoerder van der Klis omschreef het doel van het NH als het tegengaan van medicalisering, maar men gaf wel 750.000 gulden aan een Londens ziekenhuis voor onderzoek naar chelatie-therapie, een reeds lang als zinloos bekend staande vorm van medisch bedrog. Een ander activiteit van het NH is de promotie van 'pro hart brood', rijk aan gezonde stoffen en nog lekker ook. Volgens een folder, aangetroffen bij een warme bakker te Amsterdam, is dit brood ontwikkeld 'in samenspraak met het NH'. Samenvattend kunnen wij dus de kop van het Parool-artikel geheel en volmondig overnemen: 'Het enige wat het Hartfonds goed kan is inzamelen'. In 1998 werd 1,9 miljoen gulden opgehaald en in 1999 al 4 miljoen. Schandelijk. ●

Nationaal Fonds tegen Kanker

Dit koekoeksjong, dat zo fraai à terme ter wereld kwam tijdens de eerste jubileumfestiviteiten van het KWF in maart 1999, slaagde er in zijn eerste jaar (dat in feite maar acht maanden duurde) al in om 3,8 miljoen gulden binnen te halen. Dat geschiedde op de reeds eerder beschreven malafide wijze: vestigingsplaats van het NFK in Amsterdam (net als het KWF), naamsverwarring als beschreven, een mailing met bedelbrief en acceptgiro gelijktijdig met die van het feestvierende KWF en het volledig ontbreken van de notie in die brieven dat men een nieuw fonds is met een andere doelstelling. Directeur is mevrouw drs. C. Buijs en zij vormt samen met twee basis- niet-toxische artsen (Valstar en Bolhuis) het boegbeeld van het NFK. Het toegenomen zelfvertrouwen van dit gezelschap bleek uit het kort geding dat men aanspande tegen de Consumentenbond, dat een en nader natuurlijk zelf ook had aangemoedigd door zeer slappe knieën te tonen na een eerste brief van het NFK: men slikte zijn bezwaren tegen de werkwijze van de kwakfondsen vrijwel per direct al weer in (*Actieblad* mei, pag. 11). Het NFK zal gedacht hebben: die kunnen wij makkelijk nog wat verder vernederen, want ze hebben impliciet hun ongelijk al toegegeven met hun rectificatie. Dit dieptepunt in de geschiedenis van de Consumentenbond kreeg zo inderdaad nog een klein vervolg: de formulering van de rectificatie moest nog iets werden aangescherpt: van 'misleiding' wilde de rechter niet weten. Wel hield de Consumentenbond vol, dat er sprake is van grote verwarring: veel leden beklaagden zich bij de bond, maar a fortiori bij KWF en Hartstichting over de verwarring tussen de beide soorten fondsen. Dat de kwakfondsen verwarring zaaien, dat hield woordvoerder Louw van de Consumentenbond later ook in een uitzending van B&W staande: het is ook te evident, natuurlijk.

In twee TV-uitzendingen werd aandacht besteed aan de problematiek van de kwakfondsen: in *Rondom Tien* (20 april), een NCRV-discussie-programma met Cees Grimbergen als gespreksleider, en in B&W op 28 april met Witteman. In Rondom Tien werden Van der Klis (NH) en Neel Buijs (NFK) geconfronteerd met de directeuren van Ned. Hartstichting en KWF, Van Deth en Van de Poll. De alternatieve directeuren werden gechaperonneerd door Valstar en twee van zijn meest tv-genieke beroepspatiënten Kees Braam en mevrouw Stam-Da Costa (moeder van leukemie-patiëntje Sjifra, dat per dag 40 capsules van Valstar slikt). Als wetenschappelijk kroongetuige van de serieuze wetenschap trad op dr. ten Bokkel Huinink, internist-oncoloog aan het AVL te Amsterdam. Grimbergen was pathologisch onpartijdig: hij maakte in het geheel geen melding van het hem bekende feit, dat de drie kwakfondsen één gemeenschappelijke initiator hebben, die vermoedelijk slechts op geld uit is. Na enig geharrewar over de voorwaarden tot erkenning door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF), wilde hij het debat naar een 'fundamenteler ni-

Hema BH: gevaarlijk voor de volkgezondheid?

veau' verheffen: op de achtergrond is er natuurlijk sprake van een 'richtingenstrijd' tussen alternatief en regulier en is er een zich bedreigd voelend 'kanker-establishment', zo sprak Grimbergen. Gelukkig bleek de intellectuele en medische bagage van de kwakfondsdirecteuren gering: Van der Klis kwam met het prefab grapje, dat nu zij voor kwakfonds worden uitgemaakt de Ned. Hartstichting beter het Dagobert Duckfonds kan worden genoemd: zo rijk zijn zij en ze beleggen zelfs een deel van hun geld. Buijs beweerde dat dieet en gerichte supplementen de kwaliteit van leven van kankerpatiënten kunnen verbeteren, terwijl er zelfs mensen genezen dankzij die aanpak. Het NFK heeft het kennelijk erg moeilijk om salonfähige onderzoeksdoelen te vinden, want wat Buijs daarover te berde bracht was wel zeer onthullend. Allereerst moest de hypothese onderzocht worden of het dragen van een beugelbeha niet de kans op borstkanker kan vergroten. Terwijl ten Bokkel bijna fysiek onpasselijk werd, kakelde Buijs verder: 'Afklemming van de lymfebanen kan daar alles mee te maken hebben!'. Het NFK wil ook geld steken in onderzoek naar de effecten van de Aqua Tilis Therapie van de in onze kring welbekende Eindhovenaar Essaïdi, die in zijn pyramidevormige kruidensauna de vrije radicalen uit zijn patiënten drijft, waarna ze met ruwe washandjes worden afgenomen (*Actieblad* dec 1996 en dec 1999). Zelfs Grimbergen leek dit kwakzalverij, maar Buijs had in Eindhoven opvallende resultaten gezien. Essaïdi is ook een oude vriend van de Rotterdamse orthomoleculair arts Trossèl, een naam die steeds vaker opduikt als kwade genius achter alle drie de kwakfondsen. Het enige serieus klinkende onderzoeksdoel werd niet verder gespecificeerd, maar wordt uitgevoerd door TNO-Zeist, hetgeen erg indrukwekkend klinkt, maar voor geld kan – naar het schijnt – iedereen daar vrij makkelijk terecht.

In *B&W*, waarin Witteman gelukkig niet de pathologische onpartijdigheid toonde zoals Grimbergen deed, had Buijs het lastiger. Ze werd bijgestaan door ANTTT-arts M.Klatte, een magere onverstoorbare man met flaporen, die bij uitbehandelde kankerpatiënten 'het bloed door een microscoop bekijkt' en dan een individueel regiem voorschrijft. Hij beschikt over tientallen opgegeven en door hem genezen kankerpatiënten. Gelukkig werd Van de Poll (KWF) hierover bijna echt boos: hij noemde die suggestie gevaarlijk, nu er ongetwijfeld veel kankerpatiënten keken. Louw van de Consumentenbond redde wat er te redden viel van de droevige reputatie van zijn club inzake de kwakfondsen en steunde Van de Poll krachtig in diens stellingname. Het KWF haalde in 1999 110 miljoen binnen, het NFK in acht maanden 3,8 miljoen. Natuurlijk wordt die 110 miljoen ook niet helemaal goed besteed, maar vergeleken bij het NFK lijkt zelfs het KWF wel een wonder van rationaliteit en weldenkendheid. ●

Artrose en Reumastichting

De jongste loot van de kwakfondsfamilie, gevestigd te Amsterdam (net als het Nationaal Reumafonds, het NH zit – net als de Ned. Hartstichting – in Den Haag) is de Artrose en Reumastichting. Ook daar zit men niet stil: bijna maandelijks gaan er grote mailings de deur uit met oplagen van wel 250.000 per keer! Ook het Nationaal Reumafonds heeft kennis genomen van de grote verwarring onder haar donateurs en heeft deze daarvoor schriftelijk gewaarschuwd. De Artrose en Reumastichting heeft vervolgens de brutaliteit gehad om het Reumafonds te verzoeken daarmee op te houden. Men wil samenwerking etc. Het reuma-kwakfonds is er zelfs nog in geslaagd om hun gironummer sterk te laten gelijken op het vier nummers tellende nummer van het Nationaal Reumafonds, opdat de trouwe donateurs van dit bona fide fonds maar niets in de gaten zullen hebben. Over misleiding gesproken: driewerf schande. ●

C.N.M.Renckens

WWW.Rath.nl

Van het bestuur van de SC Heracles, die als nieuwe hoofdsponsor de vitaminepusher Matthias Rath aanstelde, werd niets vernomen. Men nam niet de moeite op ons schrijven te reageren en is kennelijk dolblij met Rath. Gelukkig kunnen wij melden, dat Heracles er niet in is geslaagd via de nacompetitie tot de KPN-telecompetitie ('ere-divisie') door te dringen, zodat de voetballiefhebers onder onze leden niet de kans lopen om op de zondagavonden van het nieuwe seizoen, kijkend naar Studio Sport, voortdurende geconfronteerd te worden met de tekst *WWW.Rath.nl* op de shirtjes van de Heraclesspelers.

NACOMPETITIE

Groep A
FC Groningen - MVV 1-2. 73. Falox 0-1, 77. Gregoor van Dijk 1-1 (strafschop), 90. Kociski 1-2. Scheidsrechter: Van Meerkerk. Toeschouwers: 11.412. Gele kaart: Gregoor van Dijk (Groningen), Meert, Nuyts (MVV).
Emmen - Heracles 2-1. 18. Van Oostrum 1-0, 72. Te Braak 1-1, 80. Hoogeveen 2-1. Scheidsrechter: Luyten. Toeschouwers: 3200.

Eindstand

Groningen	6	5	0	1	15	19- 7
Emmen	6	2	2	2	8	8-10
MVV	6	2	1	3	7	11-14
Heracles	6	1	1	4	4	10-17

Groningen promoveert naar eredivisie.

Rath zelf wordt steeds gekker: hij schrijft open brieven naar de Tubantia pers en beschuldigt de media van een tegen hem gerichte hetze. Op de Duitstalige versie van zijn website zijn nu ook enkele bestuursleden van de VtdK opgenomen in zijn rijtje aartsvijanden, te vinden onder de rubriek 'Most wanted'. Het weerhield Rath er niet van om van onze Vereniging medewerking te vragen voor een openbaar debat in Den Haag over de waarde van zijn 'therapie'. Hij wilde daarvoor graag een cardioloog uit onze gelederen, nadat eerder de Ned. Ver. v. Cardiologie en de Ned. Hartstichting medewerking hadden geweigerd. Wij adviseerden Rath om eerst op te houden met schelden en vervolgens eens te publiceren in medische vaktijdschriften. Nu is de situatie omgekeerd: in het *British Medical Journal* van 17 oktober 1998 verscheen een artikel van de farmacoloog Tröger, waarin de therapeutische waarde van Vitacor 20/90, één van Rath's paradepaardjes, als nihil werd beoordeeld (BMJ 1998;317:1069-71).

De 'vitamine-professor', zoals hij in de media wordt genoemd, blijft internationaal opereren. In Duitsland o.a met grote billboards vol reclame, terwijl hij recent in Wittenberg (waar eerder Luther zijn succesvolle carrière begon) een landgoed van 1 miljoen DM aankocht. Van een vooraanstaand VtdK-lid, dat door Amerika reisde ontvingen wij een pagina uit *USA Today*, geheel gevuld met een advertentie van Rath.

Intussen werd ons ook bekend, dat Rath bij zijn vestiging te Almelo in 1998 een startsubsidie van de gemeente ontving van 2,2 miljoen gulden: 10.000 gulden per werknemer. Herman Finkers ('Het stoplicht springt op rood/ het stoplicht springt op groen/ In Almelo is altijd wat te doen') zal zijn mening over zijn woonplaats moeten herzien: met de komst van de megalomane, paranoïde, orthomonetaire 'cellulaire genezer' Rath in zijn stad is het beslist minder saai geworden. ●

Correspondentie

Libelle

Op 19 februari 2000 werd door de voorzitter onderstaand schrijven verzonden aan de hoofdredactie van het damesblad Libelle:

Het is niet zonder aarzeling, dat ik - voorzitter van de in het briefhoofd vermelde Vereniging – mij wend tot de inhoudelijke leiding van uw veelgelezen tijdschrift. Het is ons onmogelijk om op elke publikatie, die te vriendelijk of zelfs kritiekloos zegeningen van alternatieve geneeswijzen of kwakzalverijen beschrijft, te reageren. Het is ons natuurlijk bekend, dat alternatieve genezers en genezeressen vaak kleurrijke, intrigerende en lekker brutale types zijn, die de interesse van het lezerspubliek snel kunnen wekken.

Er zijn o.i. echter toch grenzen aan de mate waarin publieksvoorlichting over alternatieve genezers onschadelijk en alleen vermakelijk is. Niet gering is bijvoorbeeld het aantal kwakzalvers, dat zijn carrière volledig te danken heeft aan de journalistiek, waarbij dat tegenwoordig eerder de televisie is dan de schrijvende pers. Jomanda werd beroemd dankzij Tineke de Nooij en dr. Houtsmuller kreeg veel bekendheid na een optreden bij Simek.

Dat ook *Libelle* af en toe alternatieve genezers belicht, dat beschouwen wij als een onvermijdelijk fenomeen. Toch waren wij al bijzonder ongelukkig met de *unverfroren* reclame, die Clara Ruizendaal van het gelijknamige instituut in de Libelle van 27 augustus 1999 voor zichzelf mocht maken. Een opgegeven kankerpatiënte kreeg van haar te horen: 'U bent te laat bij ons gekomen, daar ben ik eerlijk in.' En even later: 'Ik ben helderziend, helderhorend, heldervoelend, helderwetend en telepathisch.' Ook andere uitspraken van deze dame zijn in het gunstigste geval als koeterwaals te bestempelen en in het kwaadste als oplichting. Tegenspraak van de auteur van de reportage kreeg zij nauwelijks.

De verschijning van het Nieuwe ABC van het alternatief genezen in *de Libelle* van 4 februari 2000 was de druppel, die de emmer bij ons deed overlopen en in de rest van dit betoog hoop ik u ervan te overtuigen, dat u met dergelijke informatie uw lezeressen geen goede dienst bewijst. Als bron van informatie bij het artikel werd Paul van Dijk's boek opgegeven: een boek weliswaar door een arts geschreven, maar een boek dat in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* werd gekritiseerd wegens zijn gebrek aan kritiek en wegens het ontbreken van elk oog voor de gevaren van de alternatieve geneeswijzen. De onzin in uw ABC ligt voor het oprapen: 'Rescue cream is een eerste hulp bij ongelukken-zalf, die emoties kalmeert' en 'chiropractie boekt goede resultaten bij hoge bloeddruk en astma' en 'kruiden stimuleren het lichaam om gifstoffen te lozen' en 'het homeopathische middel Echina verhoogt de weerstand bij griep en verkoudheid'. Deze reeks van onjuistheden zou moeiteloos uitgebreid kunnen worden.

Alternatieve geneeswijzen worden door de gewone geneeskunde afgewezen omdat de werkzaamheid ervan in goed onderzoek niet kan worden aangetoond. Als medici toch dit soort methoden gaan toepassen dan tonen zij minachting voor de regels van de kunst en impliceren indirect dat reguliere artsen hun patiënten belangrijke mogelijkheden onthouden. In werkelijkheid bieden zij de patiënt valse hoop, extra onkosten, vaak strenge leefregels die tot sociaal isolement kunnen leiden en hen wordt een absurde theorie over ziekten en gezondheid aangepraat (meridianen, stoorvelden, vervuilde darmen, aura's etc.). Al deze zaken belemmeren patiënten om verstandig met hun ziekte om te gaan.

De Vereniging tegen de Kwakzalverij doet een dringend beroep op uw redactie om in de toekomst bij het publiceren van verhalen over alternatieve geneeswijzen tevens tenminste ook het oordeel van normale medici te vragen. De goede naam en grote lezerskring van uw blad garandeert dat dezen daartoe steeds bereid zullen blijken. Veel onheil kan daarmee al voorkomen worden.

C.N.M. Renckens

Het antwoord van Libelle d.d. 22 maart luidde als volgt:

Hierbij wil ik u bedanken voor uw brief van 19 februari 2000, waarin u reageert op ons artikel over alternatieve geneeswijzen in nr. 6 van Libelle.

Het artikel is opgenomen omdat het aansluit bij de behoefte van onze lezeressen: een groot deel van hen is geïnteresseerd in de niet-reguliere medische wetenschap. Daarom zullen wij ook in de toekomst regelmatig aan deze onderwerpen aandacht besteden.

Wij zullen uw advies, om in het vervolg ook het oordeel van reguliere medici te vragen, ter harte nemen. ●

Met vriendelijke groet,
Marianne Wenneker,
redactiemanager

Hogeschool Holland

Op het schrijven van het bestuur d.d. 14 december 1999 aan de Hogeschool Holland (HH), waarin wij stopzetting eisten van de Leergang Complementaire Zorg, is totnogtoe geen inhoudelijke reactie gekomen ondanks de toezegging van directeur mr. Rietvelt, dat deze snel zou komen. De leiding van die hogeschool bestaat kennelijk uit semi-intellectuelen die met een mond vol tanden kennis nemen van de eerste de beste kritiek op hun cursus-aanbod. En dat terwijl er alom sprake is van discussie over samenwerking tussen hogescholen en universiteiten. De zieltogende Open Universiteit (OU) wordt, blijkens een bericht uit *De Volkskrant* van 5 april inmiddels benaderd door dertien hogescholen, die hun status willen oppoetsen door samenwerking met deze OU. Het zou ons niet verbazen als de HH daar ook tussen zit.

Intussen trad Marilène Dols, natuurgeneeskundige en docente aan Rietvelts Leergang Complementaire Zorg, op tijdens het grootschalige Congres Complementaire Zorg in De Meervaart te Amsterdam op 18 mei. Zij sprak daar over het gebruik van kruiden in de dagelijkse verpleegkundige praktijk! Andere sprekers waren afkomstig van het Utrechtse Van Praag Instituut, de School voor Voetreflexologie te Alkmaar en zijn o.a. acupuncturist/fysiotherapeut, docent Therapeutic Touch, Simontontherapeuten van het Utrechtse Diaconessenhuis of Feng Shui-consulent te Lelystad. Inschrijvingskosten van het congres: *f* 275,-. ●

Correspondentie

KWF, afd. voorlichting

Het onderstaand schrijven werd op 23 maart 2000 verzonden aan mevrouw C. Honig, hoofd voorlichting van het NKB/KWF te Amsterdam:

Geachte mevrouw Honing
In *Medisch Vandaag* van vorige week gaf u commentaar op het voornemen van minister Borst om kwakzalvers harder aan te pakken. Uw eerste zin kwam bij mij hard aan: 'Er zijn veel goed georganiseerde alternatieve behandelaars die zorgvuldig met de patiënt omspringen.' Vooral de solisten richten, volgens u, de schade aan.

Ik vraag mij telkens weer af waarop toch de mening, dat georganiseerde genezers beter werk afleveren en minder schade aanrichten dan de niet-georganiseerden berust. De voorbeelden van het tegendeel liggen toch voor het oprapen:

- Adelbert Nelissen, tegen wie justitie nu een rechtszaak heeft aangespannen wegens medeverantwoordelijkheid voor de dood van drie mensen, is lid van de Nederlandse Vereniging voor Macrobiotiek, maar niets weerhield hem om zijn volgelingen af te raden naar de dokter te gaan.
- Houtsmuller is lid van de ANTTT, maar hij ontzag zich niet om de duizenden lezers van zijn boekjes voor te liegen en hen à raison van soms 2000 gulden per maand haaienkraakbeen en andere nutteloze middelen voor te schrijven.
- Valstar, ook tot voor kort lid van de ANTTT, verbonden aan het NFK en als adviseur ook verantwoordelijk voor het ONCO-project van de orthomoleculaire handelaar Nieuwenhuis, is ook zo'n 'georganiseerde'! Hij is in feite gewoon Moerman-arts en is zo gestoord, dat hij recent prof.P. Borst verweet zijn vak niet goed bij te houden. Hij is slechts basis-arts, maar durft gewoon kankerpatiënten te behandelen!
- B.R. de Klijn, verbonden aan het Centrum voor Holistische Geneeskunst te Ellecom, is zeer goed georganiseerd, want hij is zelfs voorzitter van de ANTTT. Ik weet van een weduwnaar wiens vrouw door hem behandeld werd, dat hij bij levermetastasen een 'leverspoeling' aanbiedt: zes dagen engels zout, olijfolie en orthofosforzuur. Daarnaast koffieclysma's!

De reeks voorbeelden is eindeloos uit te breiden en overtuigt u er hopelijk van, dat ook en misschien juist zelfs georganiseerde kwakzalvers, want anders zijn het niet, veel schade aanrichten. Deze schade is van financiële aard, maar bestaat ook valse hoop, onsmakelijk voedsel, rituele dwang die tot sociaal isolement kan leiden en leidt ook tot het ondermijnen van het vertrouwen in de reguliere behandelaar, als mede in het aangepraat krijgen van absurde ideeën over kanker en zijn behandeling.

Het zou zeer belangrijk zijn, als u deze feiten ook in uw voorlichting zou laten meewegen. Uw stichting heeft nog altijd groot gezag en zou veel kankerpatiënten van het dwaalspoor kunnen afhouden!

W.G.: C.N.M. Renckens

Naar aanleiding van dit schrijven is er door KWF-directeur dr. K.W. van de Poll telefonisch contact opgenomen met de voorzitter. In dat gesprek bleek de heer van de Poll van mening dat de verschillen van mening tussen VtdK en NKB/KWF eigenlijk veel kleiner zijn, dan in onze kring gedacht zou worden. Vooral na de verhitte discussies over de uitnodiging aan Houtsmuller voor het jubileumcongres was er een mate van polarisatie tussen de VtdK en de NKB/KWF ontstaan, waarmee van de Poll 'erg ongelukkig was'. Tot krachtig afwijzen of ontraden van alternatieve behandelmethoden bij kanker is de NKB/KWF niet bereid en daarin blijft zij met ons van mening verschillen. In de achterban, die de financiële basis vormt van NKB/KWF, zitten vermoedelijk te veel mensen, die helemaal niet zo afwijzend staan ten opzichte van alternatieve geneeswijzen en bovendien, aldus Van de Poll, komen alternatieve geneeswijzen tegemoet aan de behoeften van de patiënt. Als punt in zijn voordeel wees Van de Poll er nog eens op dat het boekje Wegen en Afwegen toch maar uit de roulatie werd genomen en dat een heruitgave ervan erg onwaarschijnlijk is. Intussen blijft de NKB/KWF in gesprek met de artsen van de ANTTT, die in onze ogen niet anders dan als kwakzalvende en dysfunctionerende artsen moeten worden beschouwd. ●

Aan de Heer J. Geerling, internist maart 2000

Zeer geachte heer Geerling
Bijgaand een advies dat een lokale genezer meegaf aan de moeder van een meisje van acht. (Ik hoop dat u kans ziet het origineel af te drukken). Moeder had zich hier gemeld omdat het kind, naast inspanningsastma, last had van hoofdpijn en slapeloosheid. Het kind was kribbig en ging met tegenzin naar school. Tijdens iedere gymles werd ze ziek.

Uitgebreid onderzoek (waaronder een EEG) had niets aan het licht gebracht.

Bij de wondergenezer werd het kind via 'elektro-methoden' getest op allergie. Aangeraden werd het kind te 'ontgiften'. Het hoofdje van het kind zou geregeld 'losgemaakt' moeten worden via een wervelkolombehandeling. Het zou ook verstandig zijn om het huis te onderzoeken op 'aardstralen' en het kind eventueel voedingssupplementen te geven. Het eerste consult was f 150,-, het tweede (losmaken van het hoofdje) f 75,-

Er zouden natuurlijk een aantal consulten én supplementen nodig zijn.

De ouders, die nogal geschrokken waren van het verhaal dat de alvleesklier van hun kind ontgifting nodig had, kregen argwaan toen bleek dat hun verzekering de reke-

vervolg op pagina 12

COLOFON

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881
Correspondentie-adres Jister 17-19, 8446 CD Heerenveen, Tel: 0513-625956
Bestuur
Voorzitter C.N.M. Renckens, vrouwenarts, Hoorn
Secretaris H. de Vries apotheker, Heerenveen, e-mail: antikwak@dds.nl, internet:http: //www.dds.nl/~antikwak.
Penningmeester I.H. Harms, *dierenarts, Hardenberg*
Leden P.M. Siegel, psychiater, Amsterdam
dr. A.P.M. van Dam, medisch adviseur Den Haag
prof.dr. F.S.A.M. van Dam, hoogleraar psychologie, Amsterdam
mr. Th. Douma, advocaat, Haarlem
C.P. van der Smagt, huisarts, De Bilt
prof.dr. H. Timmerman, hoogleraar farmacochemie, Voorschoten
W.M. Veenema, huisarts, Joure
Adviserende leden S. Lelie, geneeskundig inspecteur (i.r.) Middelburg
P.C. Bügel, psycholoog, Groningen
Erelid I.A. van de Graaff, apotheker, Rotterdam.
Redactie J. Geerling, internist, Keverdijk 69 1411 SK Naarden.
Aanleveren van kopij op Wordperfect 5.1 of Word.

Postgiro van de vereniging: 32237 ten name van de penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Hardenberg.
De contributie bedraagt thans minimaal f 50,- zulks met inbegrip van een abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10,-; begunstiger wordt men door schenking aan de vereniging van minimaal f 500,-.

Correspondentie

ningen niet betaalde. Deze 'arts' had verteld had dat dit "meestal geen probleem" was. Ze waren ook verbaasd dat hij geen arts was, dat stond toch op zijn kaartje? (zie kader).

Verwasch vertelde mij telefonisch dat hij een doctoraal in de geneeskunde heeft. Toen ik vroeg naar vergoedingen, zei hij dat de meeste verzekeringen betaalden, maar dat het Zilveren Kruis (onze verzekering) een 'probleemverzekering' was.

Tijdens dit telefoontje bood hij mij een mogelijkheid om kosten wél vergoed te krijgen. Door de consulten van f 75,- te omschrijven als 'manuele therapie', (vast tarief f 58,75) zou ik als patiënt slechts een klein bedrag bijbetalen.

Een truc die niet werkt omdat verzekeraars alleen manuele therapie vergoeden die door een fysiotherapeut of arts wordt uitgevoerd.

De moeder van het meisje heeft een aantal (gratis) adviezen van medewerkers van de CARA-lijn van het Astmafonds opgevolgd. In overleg met de huisarts en leerkrachten is de medicatie beter geregeld en gezorgd dat het kind zich op school veel prettiger voelt. De hoofdpijn verdween daarop als sneeuw voor de zon en het kind gaat zelfs weer met plezier naar de gym.

Alternatieve behandelaars die jonge kinderen voor hun eigen gewin willen medicaliseren, richten ongetwijfeld schade aan. Ik ga discussies over homeopathie of zogenaamde allergietesten via 'spanningsvelden' echter niet meer aan omdat je mensen niet van een geloof afpraat. Het verhaal dat kwakzalvers onzin verkopen, leggen mensen vaak naast zich neer. De waarschuwing dat onzin die je koopt lang niet altijd wordt vergoed, werkt meestal wel.

Ik werk als publicist binnen de gezondheidszorg en merk dat mensen de laatste jaren zijn gaan denken dat tegenwoordig 'alles' vergoed wordt. Het zou wellicht wijs zijn als leden patiënten die aangeven dat ze het alternatieve circuit in willen, aanraden om (voor ze gaan) bij de alterneut te vragen wat behandelingen en supplementen kosten, en bij hun verzekering te checken of hier iets van vergoed zal worden. Dat kan een aantal alterneuten hoop ik, hun 'praktijk' kosten. Met vriendelijke groet. ●

Hansje Ausems-Habes, journalist/publicist

Hier volgt een verkorte versie van de bij de nevenstaande brief gevoegde bijlage:

Rafael Verwasch **Nederlandse Artsen Acupunctuur Stichting**
Nederlands Genootschap voor Acupunctuur
Internationale Artsen Federatie voor Resonantiehomeopathie

Algemene informatie:

A.	FN-2	functie:	alvleesklier-> immuunsyst.-> allergie
B.	Latensin Sulfur	functie:	immuunsyst. Allergie Correctie ontgiften

Onze darm, de lever met zijn galwegen, da alvleesklier en de nieren vormen belangrijke stations voor onze stofwisseling. Daarom is een basisbehandeling vaak nodig.
Deze middelen staan onder A. Gebruik 2-3 maal per dag 5 druppels in de mond. Vindt U dit te bitter dan kunt U verdunnen op een in een glaasje water. Schudt het flesje eerst 10 maal op Uw handpalm.

De eerste 14 dagen neemt U daarom alleen preparaat A.
Vergeet U dit een of meerdere dagen, dan gaat U er gewoon extra dagen langen mee door.

Na 14 dagen begint U met preparaat B, dat schadelijke micro-organismen of giftige stoffen verwijdert. De eerste ochtend 5 druppels op de polsen insmeren. De volgende ochtend 5 druppels in de mond.
Iedere ochtend blijft u 5 druppels innemen (niet meer op de pols)
Middel A blijft u doorgebruiken en maakt U op. Middel B kan reeds na 2 weken met de VEGA test gecontroleerd worden of dit nog langer ingenomen moet worden. (Snelle werking!)

etc. etc.

JOB

"De titel van mijn voordracht, Zondebok, Leugenstoffeerder of nietige medicijnmeester, is ontleend aan de statenvertaling van het boek Job, hoofdstuk 13, vers 4, waarin Job in zijn lichamelijke nood aan zichzelf overgelaten, zijn vermeende helpers toevoegt: 'want gewisselijk, gij zijt leugenstoffeerders; gij allen zijt nietige medicijnmeesters'. Hij voegt er aan toe: 'Och, of gij gans stilzweegt, dat alleen zou U lieden voor wijsheid wezen'. Hij spreekt verder over 'winderige woorden'.

In een nieuwe vertaling wordt, minder pregnant, leugenstoffeerders vertaald als 'lieden die met leugens pleisteren' en medicijnmeesters met 'kwakzalvers'

De boodschap is overduidelijk, de kritiek vernietigend: een mens in grote lichamelijke en geestelijke nood vindt geen hulp bij helpers die pretenderen iets te kunnen, maar machteloos zijn en dit verbergen achter holle frasen, die alleen maar agressie opwekken en het lijden nog smartelijker maken,"

D. Durrer, hoogleraar in de cardiologie en klinische fysiologie. Fragment uit de diësrede ter gelegenheid van de 351e diës natalis van de Universiteit van Amsterdam.